

ΧΑΛΚΟΥΝ ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΟΝ ΕΙΔΩΛΙΟΝ ΕΞ ΑΣΙΝΗΣ

Ἡ συλλογὴ τοῦ Μουσείου Ναυπλίου ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1956 δι' ἑνὸς λίαν ἐνδιαφέροντος χαλκοῦ εἰδωλίου (εἰκ. 1-2), ὅπερ ἀνευρέθη τυχαίως ἐν Ἀσίνῃ ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ὑπηρετοῦντος φύλακος ἀρχαιοτήτων, ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως καὶ πλησίον ὀχυρωματικῆς τάφρου ἀνοιγείσης κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τελευταίου πολέμου ὑπὸ τοῦ στρατοῦ κατοχῆς¹.

Τὸ εἰδῶλιον² εἶναι κακότεχνον καὶ ἀδρομερὲς καὶ παριστᾷ γυμνὴν γυναῖκα, ἰσταμένην καὶ φέρουσαν τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κοιλίας. Παρὰ τὸ πρωτόγονον τῆς κατασκευῆς ἔχει ληφθῆ φροντὶς διὰ τὴν ὑποδήλωσιν ὠρισμένων λεπτομερειῶν: οὕτως, ὀλόκληρος ἡ κεφαλὴ ἔχει ἀποδοθῆ μετὰ φυσικότητος, ἂν καὶ οὐχὶ ἐντέχνως. Δύο ἐλαφροὶ χαραγαὶ ὀπισθεν τῶν δύο προσθέτων ἐξογκωμάτων, ἅτινα ὑποδηλοῦσι τὰ ὦτα, δεικνύουσι τὴν θέσιν τῆς κόμης. Δύο ἐγγάρακτοι ἡμισελήνοειδεῖς γραμμαὶ ὀρίζουσι τὴν θέσιν τῶν ὀφθαλμῶν, ἐνῶ ἄλλη μακροτέρα ἀποδίδει τὸ περιγράμμα τῆς ρινός. Ἀντὶ στόματος ὑπάρχει μόλις διακρινομένη ἀβαθῆς πτύχωσις. Ἡ σιαγὼν προέχει ἐντόνως προσδίδουσα ἀνδροπρεπῆ ὄψιν, ἐπιτεινομένην καὶ ἐκ τοῦ πλατέος καὶ ἰσχυροῦ τραχήλου. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς παρατηρεῖται φθορὰ τις, ὀφειλομένη εἰς συνημμένον ποτὲ ἕτερον τμήμα, νῦν ἐλλείπον³. Οἱ ὦμοι εἶναι εὐρεῖς, ὁ ἀριστερὸς κατὰ τι πλατύτερος τοῦ δεξιοῦ, ἐξ αὐτῶν δὲ φύονται ἀκολουθοῦσαι ἀφύσικον κάμψιν βραχεῖαι μᾶλλον καὶ ἄνευ πλαστικότητος χεῖρες. Τούτων ἡ ἀριστερὰ φέρεται ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κοιλίας, ὅπερ καλύπτεται ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῆς ἀντιστοίχου παλάμης, ἐνῶ ἡ δεξιὰ φέρεται πλαγίως κατὰ μῆκος τῆς κοιλίας καταλήγουσα εἰς τὸ κάτω ἀριστερὸν μέρος αὐτῆς, ὡς νὰ τὴν ὑποβαστάξῃ. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς παλάμας ἐπεδιώχθη ἡ ἀκριβὴς ὑποδήλωσις τῶν δακτύλων, ἐπὶ τοῦ ὠτίτου δὲ καὶ τοῦ παραμέσου τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς διακρίνεται καὶ ἡ χαραγὴ τῶν ὀνύχων. Τὸ στήθος ἀποδίδεται διὰ δύο προσθέτων σφαιριδίων ἐλαφρῶς πεπιεσμένων καὶ διὰ τριῶν ἐγγαράξεων συνενουμένων κάτωθεν ἐν εἴδει αἰχμῆς βέλους ἔχει ἀποδοθῆ τὸ φῦλον. Τὰ ἰσχία παρουσιάζουσι ποιὰν τινα πλαστικότητα· οἱ πόδες ὁμοῦς ἀκατέργαστοι, βραχεῖς, ἰσχυρῶς κεκαμμένοι

1 Προφανῶς τὸ ἀγαλμάτιον ἀνήκεν εἰς τὰ ἐξαχθέντα ἐκ τῆς τάφρου χώματα, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἀπερρίφθη εἰς τὸ σημεῖον, ἐνθα ἀνευρέθη.

2 Εἶναι συμπαγὲς οὐχὶ χυτόν, ὕψους 0.093, μεγ. πλάτους 0.029, καλῆς διατηρήσεως. Ἐχει κατασκευασθῆ ἐξ ἑνὸς τεμαχίου συμπαγοῦς μετάλλου, ὅπερ ἐδιγάζθη κατὰ

τὸ κατώτερον αὐτοῦ τμήμα διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ποδῶν· αἱ χεῖρες ὁμοίως ἀπεκόπησαν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ πυρήνος. Αἱ λεπτομέρειαι ἐγένοντο δι' ἐγγαράξεως, ἡ δὲ τελικὴ ἐπεξεργασία διὰ σφυρηλατήσεως.

3 Ἴσως εἶδος τι πόλου· πρβλ. MÜLLER, Frühe Plastik in Griechenland, πίν. 14, ἀριθ. 300 - 302.

κατὰ τὰ γόνατα, καταλήγουσιν εἰς πέλματα ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα κατὰ τρόπον ἀφαιροῦντα τὴν εὐστάθειαν τοῦ ἀγαλματίου.

Ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τὰ πρωτόγονα εἰδώλια, ἔχει δοθῆ μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ φύλου, ἄνευ ὅμως τῆς ἰδιαίτερας ἐξάρσεως αὐτῶν, ἧτις παρατηρεῖται εἰς ἕνια τῶν παρουσιαζόντων γυμνὴν θεάν. Μόνη ἢ θέσις τῶν χειρῶν καὶ ἡ ἐλαφρὰ πρότασις τῆς κοιλίας προσδίδουσιν ἔμφασιν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τοῦ σώματος.

Εἰκ. 1. Χαλκοῦν εἰδώλιον ἐξ Ἀσίνης.

Ὁ τρόπος κατασκευῆς τοῦ ἀγαλματίου ἐνθυμίζει τὰ πρωτόγονα τῆς Ὀλυμπίας, ἰδίᾳ δὲ τὸ γνωστὸν σύμπλεγμα χορευουσῶν γυναικῶν¹, ὅπου παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ διάπλασις τοῦ στήθους καὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ σώματος, εἰς μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἡ αὐτὴ κάμψις τῶν ποδῶν. Αἱ λεπτομέρειαι ὅμως ἐλλείπουσι καὶ ἡ ἐργασία καθίσταται ἀμελεστέρα ἐκεῖ.

Ἐξ ἄλλου ἡ προτεταμένη σιαγὼν καὶ ὁ ἰσχυρὸς τράχηλος ἀπαντῶσιν εἰς πλεῖστα γεωμετρικὰ ἀγαλμάτια ἐξ Ὀλυμπίας καὶ ἄλλοθεν, κυρίως δὲ τὰ παριστῶντα ἀνδρικός μορφάς².

Ἐκ τοῦ τόπου εὐρέσεως καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐ-

τοῦ καθίσταται πιθανόν, ὅτι καὶ τὸ παρὸν εἰδώλιον προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ (Πελοποννησιακοῦ;) ἐργαστηρίου, ὁπόθεν καὶ τὰ τῆς Ὀλυμπίας.

Κατὰ τὰς ἐν Ἀσίνῃ ἀνασκαφὰς οὐδὲν παρόμοιον ἀνευρέθη, ἵνα συνδεθῆ στρωματογραφικῶς καὶ τὸ παρὸν, πλὴν μικροῦ ἠκρωτηριασμένου μολυβδίνου εἰδωλίου ἀνδρός, ὅπερ παρουσιάζει μεγαλύτεραν πλαστικότητα καὶ ἀσφαλῶς τυγχάνει κατὰ τι μεταγενέστερον³. Δεδομένου ὅμως ὅτι τὰ πρωϊμότερα καὶ ἀτελέστερα

¹ Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν ἀρ. 6236=Olymp. IV πίν. XVI, 263· πρβλ. καὶ τὸ 6095 τοῦ αὐτοῦ Μουσείου = πιθανῶς τὸ ὑπ' ἀριθ. εὐφ. 8124 ἐν Olymp. IV, σ. 42.

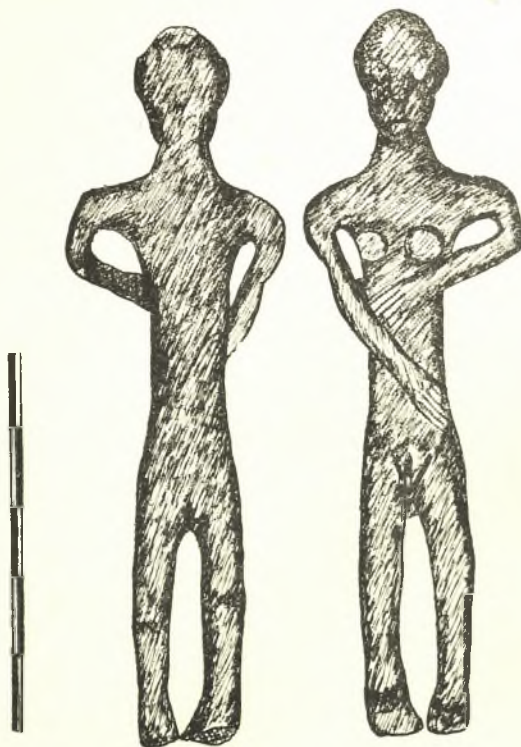
² Olymp. πίν. XV, 242, Fouilles de Delphes V, πίν. II, 2 καὶ Ἐθν. Μουσείου 15150 ἀγνώστου προελεύσεως (γυ-

ναικεῖα) Olymp. IV, πίν. XIII, 215, πίν. XV, 249, 250, XVI, 239, 244, 246, 245, 251 καὶ ΠΑΕ 1935 σ. 199 εἰκ. 3 (ἀνδρικός). Ἀξιοσημείωτος τυγχάνει ἡ παρουσιαζομένη ὁμοίότης πρὸς τὰ Κυκλαδικὰ ἐν κατατομῇ ἐν τῷ προσώπῳ καὶ τῷ τραχήλῳ.

³ Asine, σ. 334 εἰκ. 225,1.

τὴν κατασκευὴν γεωμετρικὰ εἰδῶλια ἀνάγονται εἰς τὰ τέλη τῆς 9ης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 8ης π.Χ. ἑκατ. καὶ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν παρατηρηθεισῶν λεπτομερειῶν θὰ ἔδει ὅπως τοποθετήσωμεν τὸ παρὸν περὶ τὰ μέσα ἴσως καὶ τὰ τέλη τοῦ 8ου αἰ.¹.

Ὡς πρὸς τὸν τύπον παρατηρητέον, ὅτι τοῦτο πρὸς οὐδένα τῶν γνωστῶν γεωμετρικῶν μορφῶν προσομοιάζει ἀπολύτως, δύναται ὅμως νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ παλαιὰ ἀνατολικά πρότυπα γυμνῶν γυναικείων μορφῶν, αἵτινες φέρουσι κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κοιλίας ἢ τοῦ στήθους². Ὅτι πάντως οὐδόλως ἦτο αὐτοτελὲς ἀλλ' ἐξηρημένον, μόνον αὐτὸ ἢ μετ' ἄλλων ὁμοίων, ἀποδεικνύει ἢ στάσις τῶν ποδῶν, ἣτις ἀποκλείει τὴν ἐπ' αὐτῶν ἰσορροπίαν τοῦ ἀγαλματίου καὶ μικρὰ φθορὰ εἰς τὸ σημεῖον, ἔνθα συνεδέοντο τὰ πέλαμα πρὸς τὸ ἔλλειπον ὑποστήριγμα.

Εἰκ. 2. Σχεδιογραφικὴ παράστασις τοῦ τύπου τοῦ εἰδῶλιου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ - ΔΕΪΛΑΚΗ

¹ Ὑπεράνω τοῦ σημείου, ἔνθα ἀνευρέθη τὸ εἰδῶλιον κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, ἔχουσιν εὐρεθῆ ἀφ' ἑνὸς μὲν προϊστορικῶν (ΠΕ) ἀφ' ἑτέρου δὲ γεωμετρικῶν (βλ. FRÖDIN - PERSSON, *Asine* εἰκ. I, E καὶ F, (E = Premycenaean Terrace καὶ F = Geometric Terrace).

² Παρατηρητέον ὅτι ἡ θέσις τῶν χειρῶν τυγχάνει διάφορος τῆς ἀπαντώσης εἰς τὰς φερούσας τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς μαστοὺς ἢ τὸ κατώτερον μέρος τῆς κοιλίας (κατὰ τὸν τύπον τῆς θεᾶς τῆς γονιμότητος ἢ τῆς *Venus Pudicae*). Ἡ πρότασις τῆς κοιλίας καὶ ἡ θέσις τῶν χειρῶν ὑποβάλλουσι καὶ τὴν ἐκδοχὴν τῆς παραστάσεως ἐγκυμονούσης γυναικός (καὶ εἰς τινὰ τῶν κυκλαδικῶν εἰδῶλιων παρατηρεῖται τοιαύτη πρότασις τῆς κοιλίας ὡς πρόχειρον παράδειγμα πρβλ. ἀρ. 6174 Ἐθν. Μουσείου).

πάντως ἡ αὐτὴ στάσις τῶν χειρῶν παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ ἀνδρικών εἰδῶλιων (πρβλ. *Olymp.* IV, πίν. XVI, 239), ὅπου τυγχάνει τυχαία ἐξ ἀδυναμίας ἴσως τοῦ τεχνίτου ὅπως διαπλάσῃ αὐτὰς ἄλλως. Τέλος ἡ κλίσις καὶ ἡ στάσις τῆς ἀριστερᾶς χειρός, εἴαν ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα τις ἐνδειξις (φθορὰ τις ἐπὶ τοῦ ὤμου ἢ τοῦ στήθους) δηλοῦσα ἔλλειπὸν τι τμήμα) ἤθελεν ἐπιτρέψει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι διὰ τῆς χειρός αὐτῆς ἐφέρετο βρέφος (βρεφοκρατούσα). Εἰς τὸν τύπον αὐτὸν ἀνήκει καὶ ἡ ἐν *Olymp.* IV, πίν. XV, 260 μορφή, ἣτις δημοσιεύεται ὡς «μεθ' ὑπερβαλλόντως ἀνεπτυγμένου στήθους», ἐνῶ αὐτὴ φέρει βρέφος, ἢ κεφαλὴ τοῦ ὁποίου διακρίνεται σαφῶς παρὰ τὸν ὄμον.